

acciderit? sunt qui dicunt fuisse arbores, que aere facte sint; alii existimant fuisse illis arbores, quea collapse fuerint in terram. Dicit rabbi, hoc est quod homines dicunt, aut amicitia aut mors (sicut et Jobi amici collegerunt ex modo indicatis auspiciis, quod ipsorum conjunctissimum aut viveret, ac ita perstaret in sua amicitia, aut mortuus esset), cap. Baba Batra Thanijoth (1). Et ego dico esse de consuetudine civitatis probe morata, ut, cum aliquis in multa bonorum possessione constitutus sit, et rebus secundis ad voluntatem ferentibus in domo sua fruatur, nemo amantium refugiat invitare amicos suos, et dilectos suos, ut una secum gaudent atque exultent, hi enim non proprio ad ipsum motu venient, qui, secundum sententiam doctorum nostrorum B.M. è praestantiis, filii Sionis sunt. Sed tempore afflictionis ac planctis aliis sese res habet cum ipsis, quia præstat proprio ausu abire in dominum locutus, quād in domum convivii (2). Sique Jobi, divini, ut eum vocat Emmanuel Thesaurus, pugnus fortunæ adhuc florentem, ad hojus terra situm accommoden, ipsius veritatis necessitas hanc à nobis confessionem exprimet, pro eadē superiorē comoditatibus vix reperi. Numerosissimam gregum ac jumentorum multitudinem alebat, et camelis equis prepotens insignem opulentem apparatum ostentabat; ipse verò huic pecorum numero sustentando meliore, et pascuarum amplitudine optatoe terra tractum efficeret hanc potius, quam Idumæam, in qua rerum omnium ubertas et commoditas nullum ipsi commodum clauderet, juncidissimi longè latèque prospectus patebat, et montibus tanquam premullibus, ac præriis perpetuis ab una parte communiebatur Hermonis, scilicet ac Libani intonsum, ut Buchananus eum cognominat, ab altera cam ambibat Jordanes profundissimam a latissimis undis; quare Homerus cecinīt (3):

Galileorum spatiōsū līmē fīnes.

Lexitus Jordan scindit Trachonitis avris;
quoniam periculis adē apertus ejus sub dio pascentes greges expositi essent, nisi ad explorandum ipsius patientiam divina majestas rapaces Arabum turmas per obscuros successus immississet. Ubi hec terra in plantionem erat extensa, fertissimi campi et recteas quasi à montibus Thessaliæ Tempore iudeo petebantur aspectu, atque ex illis hinc inde circumiacentia frigifera montium juga, ac dorsa florida, colles, tumuli ac grumi virientes, et disseminate quasi valles, convallesque umbrosa, et latissimis graminiis ac castaneis, mactis, coroetis, betuleis, pinetis, salicis, eri-

(1) Equis non Jovem lapidem juraret, haec rabbiorum acuminia vertore esse, quam que apud Sagram acciderint; verum hic oculis magis habenda fides, quam auribus.

(2) Coheb. cap. 7, vers. 2. Sed illud Ovidii verum est:

*Cum juvat et vultu ridet fortuna sereno,
Indubitate cuncta sequuntur opes.*

*Ait simul intomis, finguiri, neque noscitur ulli
Agnitissimus conitum qui modo cinctus erat;*

(3) Lib. 3 Cosmograph., et Plin. lib. 5, cap. 5.

cetis, carduetis, calametis, platanonibus, aspremis, aliquo fructicum generibus, ad pascenda pecora commodissimis consite, palmis verò superbibant omnia, unde et palmifera Idumæa a poetis salutatur, quare et cœbra Scriptura lectio nos can in memoriam veritatis, omnes qui in terra Chanaan pecoribus aliendis, operam dederint, in aliorum pastorum societatem se edentes, greges suos in his comparsis locis, et alimonie insuper et hortensi et frumentaceo commodissimis habuisse; mirum igitur non est Jobum, Deo præserit benevolentie, intra exiguum temporis spatium renæ ad eos magnam fecisse, et economico apparatu et variis legitimisque acquisitionibus ad maximam opulentiam gloriam emiserisse. Cum verò triplex terra Uz seu Idumæa plaga sit, prima circa Damascum, altera ab Arabia desertâ prope Chaldaeam præclusa, et tertia petreæ vicina, aliam Jobo haud assignat volumen quam secundam à Chaldais et Arabibus utrinque cinctam, cuius asserti probatio non nullum nobis faciet negoti; quando enim dicitur, Arabes et Chaldei, naturali in omnes vicinos odii pertinacia ferentes, perfidiros, subdoli, et libidinem snam semper occultantes, fraudibus involuti, flagitiis quibuscumque commaculati, speciæ bonarum artium falsi et amicitia fallaces, nec non habita ac ore ad exprimendas bonorum virorum imagines exercit, haue terram minaciter invassisse, ejusque per prata pascentes oves bovesque diripiisse, sequtur quod inter illos media interjecta fuerit, id quod de nulla alia majoris veritatis specie, dici potest, quam de terra Uz, et in specie, parte secunda, cuius metropolis Botra celebratur.

§ X. Hæ ipse sunt rationes nostre qualescumque et pro nostri ingenii modo ac pœde collectæ, que cum tamem vera sint, in eam nos spem erigunt, firmo omnino ac tuto stare tali opinione nostram, à qua doctissimorum virorum, quos devotè colimus et veneramus, sententia non adeo dissonem esse possint. Equidem nunc ordinis ratio et cause affinitatis in eam operis necessitatibus nos adducere videtur, ut certum quoque locum in hac terra definiamus, qui Jobi et natalis et fatalis fuerit, et vario vite genere, Deo sic clementer providevit, euendum exercevit, sed cum verearum, ne limites brevitas transiliamus, et novum hoc negotium plurimis difficultatibus circumseptum esse intelligamus, à quibus scilicet removendo non agrediret attoller possumus, præsens hoc tempus illi expeditissime imperire nolumus, quin potius, tanquam integræ dissertationis materiam nobis reservamus propriam, et melioris virtutis incitamentis conscribendam. Internis his paucis et exiguis admodum laboribus ingenii vires atteatissæ sufficiunt, quando doctissimorum virorum estimatio non hoc opere subegit, ut eorum dissensum ad aliquem harmonice consensum revocare, et vagos ac incertos aliorum strepitum dampnaremus, sane rationis dictamine nobis præludente. Te, benevolè lector, rogatum volumus, ut si quam ex his lucubrationibus subcisivis benevolentie tua partem occupaverimus, nos constanter ames, tu quoque favore protegas; sin cupiditatem tuam neque verborum sua-

vitate, neque rerum momentis explore poterimus, nolumus tamen ut nobis aliquis Job filias (1), sed nos pro opibus nostris moniti extruxisse cogites, quamprimum et nobis quoque melior terra Utz, plenior consilii ac opis aliena; nec non vacua magis otii, concedetur habuenda, studiis melioribus et majori curâ elaborato specimen, protectionis tue beneficium persequeremur. Interim, ut Arabes loquuntur: *Quo quis calco calcetur nudipes* (1). Ad portum autem appellenates, omnia nostra merita ad supremi Numinis gloriam celebrandam veniunt, quippe qui signe hoc nostrum ingenium excitavit, ne socordia elanguatur, et benignè nobis vires suppeditavit, ut cepta habeat nostra ad optatum exitum perducerentur. Omnis hæc vita nostra summi hujus beneficii memoriam non exuet, sed in ipsis decantandis laudibus absumeret denique, et sic ejus erit.

(1) Origenes et Pineda nomen Job derivant à radice inuicuum esse, quasi Jobus perpetuus cum Satâ iniuncticias exeruerit.

MATTHÆI MULLERI

DE ANGELORUM CONCILIO AD JOB I, VI,

Dissertation.

CAPUT PRIMUM, præmittens

1^a Præcipue versiones; 2^a coherentiam loci cum præcedet.; 3^a logicam ejus analysis.

§ 1. Vulgatus :

Quodam autem die cùm venissent filii Dei, ut assistent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan.

Alius :

Et fuit dies et venerunt filii Dei, ad standum juxta Iehovam; et venit etiam Satan in medio eorum.

§ 2. Coherentia loci, cuius cattero quicognitio multum lucis afferre Scripturarum interpreti solet, facilis inventu hic est. Ejus enim vinculum in primâ statim voce designat inseparabilis particula quam nonnulli per et, ut Septuaginta; alii verò, ut Vulg., per autem verterunt: utrèque enim significatio, scilicet copulativa et adversativa particulam hanc gaudere pervenit. Ceterum nec late quodam ista quandoque per præterea, sic, etc., reddenda, transitioni serviat et consecutione insinuat, nonnumquam verò pleonastice redundet, dum ex usu linguis integros libros, capita et versus inchoat. Hoc autem loco minime redundans, non tantum proprium locum hunc cum præcedet, copulare, sed et transitioni servire et consequenti aliiquid singularium Jobi virtutum in præcedent. vers. 1 et 3 descriptarum, quod fuit inuidia diaboli, tentatio et persecutio, designare videatur. Tantum enim tanque sanctum plane virum inuidus Satan ultra in felici vivere statu quem (præcedentes versus à 1 ad 5 deponit) sine criminatione et tentatione videre non potuit. Igitur die quodam, cum

filii Dei, seu angeli, coavenirent, ad standum coram Deo, impudenter etiam diabolus supervenit, calumnaturus Jobum. Unde et Deus, ut omnibus innotesceret, quem verborum sonitum is percussus redire, vacuisse esset, an solidâ pietate polliceretur, permisit illum non externis tantum opibus locupletatum, sed virtutum quoque cumulo conspicuum et a Satâ hypocrisis insinulatum probari, mundo sic patientie, fortitudinis et sanctitatis exemplar, ipsique angelis spectaculum fieri, ut tandem vinceret simulque specimen constantia ederet: quomodo et Abraham singulariter tentato angelus Iehovah dicit: *Jan cognovi quod timeas Dominum, Genes. 22, 12.* Laudamus hic Pinetum Jesuitam Hispanensem, qui Com. in Jobum, tom. 1, nexus loci hujus euendum in modum exponit. Ut verò nexus tanto magis appareat, ab ipso capitio hujus principio arcessere illum breviter non pigrum. Nimirum post descriptionem tentati hujus Jobi à felici statu, à vers. 4 usque ad 5, legendarum quod pertinent, 1ª sedes ejus ac habitat, quæ est terra Utz; 2ª morum recitudo, quibus dicitur 1. vir integer, 2. rectus, 3. timens Deum, 4. recedens à malo, vers. 1; 3^a literorum multitudine, vers. 2; 4^a opum et familiæ magnitudine, vers. 3; 5^a gloria et extimationis amplitudo, ibidem; 6^a coniectorum, quibus fraterna liberorum concordia declaratur, hilaritudo, vers. 4; 7 provida Jobi pro pietate et salute liberorum sollicitudo, vers. 5; post hanc, inquam, felicissimi ejus status descriptionem, pergit auctor libri secundum miserum ejus et calamitosum recensere statum, et 1^a quidem ostendit, quomodo calamitas illa sit procurata vers. 6 ad 12; 2^a quomodo ipsi omnianita à vers. 13 ad 19; 3^a quo-

mōdō suscepta et tolerata à vers. 20 ad 22. Ad primum scilicet procuracionem seu originem tentationum et calamitatum Jobi, spectat 1^a satanae obtrectatio, 2^a Dei permisso. Hujus autem originis et principalis calamitatum auctoris descripsiō incipit in vers. 6, qui noster est locus, in quo uti impeditus diaboli ad Deum in concilio angelorum accessus designatur: ita in subsequentibus vers. 7, 8, 9, tum Deus cum diabolo superveniens loquens et de Jobo cum insigni ejus laude interrogans, tum Diabolus ad questionem Dei respondens et laudibus Jobi impudenter et calamitosus contra Dei testimonium detrahens, etc., introducitur. Ex his ergo breviter ad ductis cum connexio loci salis elucescat, statim ad analysis logicam progredimur.

§ 5. Logice vero locum resolutori paucis nos expediemus, cum difficultus hic ad logicam orationis in subjectum et difficultas resolutionem spectans non comprehendamus. Duabus vero hic locus constat enuntiationibus seu orationibus logiciis, quarum prior haec est: *Filiū Dei venerunt die quidam ad standum iuxta Dominum; posterior: Satanas veniebat in medio illorum.* Prioris orationis subjectum sunt οὐταντοι δὲ τοῦ φίλου θεοῦ, de quibus disquerendum, quiniam sint? *Predicatum;* venerunt die quidam ad standum iuxta Dominum, resolvitur 1^a in actum contendendi, qui notatur voce Καὶ et renerunt; 2^a finem conventus, qui designatur verbis οὐταντοι δὲ τοῦ φίλου θεοῦ ad standum iuxta Dominum; 3^a adjunctionem temporis, quod insinuat vox οὐταντοι διε; 4^a loci vel quasi, quo referimus verba οὐταντοι juxta Dominum. Posterioris subjectum est οὐταντοι dia bolus; *predicatum;* veniebat in medio illorum, quod involvit 1^a actum intervenienti, quem indicant voces οὐταντοι et veniebat etiam; 2^a terminum ad quem οὐταντοι in medio ipsorum, scilicet filiorum Dei; 3^a finem, qui ex sequentibus patet. Ex hāc brevi resolutione logica non difficiliter intelliguntur quoniam sit loci argumentum, scilicet *impeditus diaboli in concilio angelorum ad Deum accessus, vel, angelorum concilium, cui Satanas intervenit;* patet quoque hinc exegesis se tractatio nis partitio, nisi tractanda noumihil contra hetero placetur, uti ex seqq. patet.

CAPUT II, sistens ipsam exegesin.

Sensus ergo loci magis indagatur ad ipsam loci exegesin nos conferimus, quam dubius sisterem membris ea, quam analysis preparavit viā vel ordine, possumus; sed scilicet prior prioris de contentu filiorum Dei orationem: posterior vero posteriori de interventu diaboli enuntiationem explicare; placet autem nunc sequenti ordine, ab analysis tamē non longē nimis aleante, exegesin formare, ut scilicet 1^a praemittamus generalem conciliū filiorum Dei veritatem seu questionem, an concilium hoc fuerit imaginarium seu parabolicum intelligendum, an vero pro vere gesto sit habendum? 2^a Speciem conciliū hujus historiam, inquit ea 1^a exponens circumstantias cum temporis tum loci, 2^a convenientes ipsos, scilicet filios Dei, 3^a finem concilii, 4^a intervenientem Satanam. Esto igitur cap. hujus 2.

Membrum primum generale.

Conciliū filiorum Dei veritatem variisque de illa sententias.

Grande enim bellum hic inter doctores et Scripturarum interpres deprehendimus, admodum de veritate conciliū hujus disceptantes ac disquirentes, quale fuerit concilium, qualis diaboli adventus colloquiumque? an *juxta historiam et ad fidem sicut intelligenda*, adeoque pro vere gestis habenda? an vero allegorice tantum seu parabolicè; an potius figurata et per prosopopiam vel ethopiam vel mimesis quamdam sint exponenda? sive an convenutus fuerit imaginarius et in visione representatus? Plurimi satis prius, scilicet veritatem conciliū negant, statuentes posterius; quamquam inter se ipsos multum dissident. Variante igitur sententia breviter adducere oportebat, prinsquam addamus ei nostram verisimilitudinem, cū fas est, stabilimmo. Non enim Judei tantum veteres Ecclesiae doctores, sed et recentiores, in diversum hic abeunt. Unde res, de qua imrepresentarum queritur, non omnino facilis videtur; nam et Pineda paulo ante laudatus l. c., fatetur, in re non omnino facili triplicem esse sententiam. Quoniamque et revocari ad duas has generales possunt, ut dicatur quosdam concilium hoc pro vere gesto habere; pluris vero negare id *juxta historiam* intelligi debere. Cū vero et posteriores et priores in duas rursum, si non plures, scinduntur sententias, uti jam vel ex propositione questionis colligere licuit: quosdam enim ad rhetoriam, aliū vero ad visionem recurrent, ut parum absit, quin ad poetam confugiant; hinc non immixtū triplicem in modis quadruplicem esse essentiam hīc dandam censemus.

§ 2. Ad rhetoriam recurrentem statutum allegoricē vel parabolicē omnia esse intelligenda, que hic tanguntur temporis gesta narrantur. Sic Origenes, qui plurimum mysticis delectatur sensibus et omnia ferre sumi allegorice, que litteraliter sunt intelligentia, eū de ipso hoc loco testatur Bolduccius capucinus in variissimo ad Jobum Com., tom. 4. Similiter Maimonides Judeorum doctrinam in Moreh Nevochin, c. 22, dicens omnia esse parabolicā et summa invenire mysteria. Ad quem Maimonides locum ab Ephodō laudatur R. Simeon ben Lakis, qui angelos de potentis naturis et Satanam de prævia suggestione vel concipiencia accepit. Consentit R. Levi ben Gerson et alii. Ab his vero dissentunt alii ē Christianis, qui quidem ad rhetoriam quoque recurrunt; non tamen allegorice vel parabolicē, sed figuratè exponunt, ita ut quendam hic prosopopiam seu ficta personarum inducit, vel mimesis, quā vörperū personarum dicta et gestus per imitationem representantur, sive fictio quendam poetica sit danda, non tamen falsō vel iniustificiter, sed ut utilia et verissima nobis sub fictione quidam poetica indiscant et per conventionem angelorum in genere ipsorum in Deo laudando alacritas et administrandi promptiudo adumbretur, at per Satanas accessum indigetur, hinc etiam divinis subesse oculis et imperio, aut similis

DISSESSATIO.

esse cum angelis nature semperque conari hominum saluti insidas struere, etc., quam nonnullorum sententiam pluribus exponit Pineda loco citato, ubi et auctores adducit Gregorium, Salvianum, Thomam, Casianum, Cartusianum, Isidorum Clarium, etc. His etiam suffragantur ex recentioribus non omnino nulli, et quidem ex reformatis Cocejus Comment. in Jobum hoc loco, dicens: *Allegoria haec est, sicut si manus cum Chrysostomo neproranata: sub humani iudicii formā explicant divina providentia, quod pluribus ibi deducit.* Similiter ex Evangelistis Christophorus Scultetus in analysi typi. Concionum super Job: *Concilium hoc, inquit, per representationem, ut Chrysostomus vocat, vel ἀπόστολος indicat haec omnia justa et sapientia Dei consilio acta.* Ex Catholicis quoque Emmanuel S. parabolicè locum interpretatur, et Mariana prosopopiam hīc tantum aut hypotyposin esse, per quam intelligitur veritas, contendit.

§ 3. Quod 2^a illorum attinet sententiam, qui contentum statutum imaginarium, adeoque rem que hoc loco narratur, non ita esse præceptum, sed tantum visionem vel in visione quādam representatam censem, eamque ex simili visione 1 Reg. 22, 29, seqq. confirmant, huic certè patriciatru Ursinus 2, Anal. 1. 4. Eodem collimat Grotius, quod allegata ab ipso loca probant: ita enim ad hunc locum scribit: *Solent Dei decreta, angelorum bonorum ministeria, melorum maternitatis exprimunt ad formam iudiciorum aut consiliorum regis, 1 Reg. 22, 19; Zach. 5, 1 seqq.* Ex Catholicis Mercerus Comment. in Job, hunc locum non ita crossit, inquit, seu ad literam facta fuerit, sed Scriptura sese nostro capitulo accommodare voluit. Tale colloquium Domini exponitur, 1 Reg. 22, 19. Non habet aliqui opus Dominus cum Satana colloqui, cum gnarus sit, nec princeps tenebrarum in Dei clarissime luci conspicuum vivere possit, etc. Nec angelū propriè venient ad Dominum, cum assidue faciem ejus videant, etc. Idem quoque videtur plausibile Vatable et verosimile putat Hugo Conf. Pineda loco citato. Hactenus de sententiis illorum, qui realiter haec esse peracta negant.

§ 4. Ille vero contradicunt, qui concilium hoc præter et realiter gesto habendum et iuxta historiam litterarum intelligendum esse volunt, quantum et hīrūris in duas, si non plures, scinduntur partes. Quodam enim hunc conventionem vere quidem et realiter accipiunt ac per filios Dei intelligunt angelos spiritus, sed conventionem ipsorum non ratione corpore, sed modo spirituī convenientē gestum esse contendunt: que sententia quorundam est Patrum plurimum Catholicorum, quoniam hi audenter satis illam augeant, et ei videtur est apud Pinedam jesuitam loco citato, num. 1, ubi non tantum Patres Athanasium, Augustinum, Nazianzenum, Lactantium et Olympiodorum pro se allegat horumque verba adducit, immo et Lyraum in hanc sententiam non invitum trahi posse, Hugonem vero cardinalem habentem ipsum descendere, Johannem denique Ferum non longe recedere dicit; sed et præterea locum hujus concilii, scilicet prop̄ dominum Jobi presidemque conventus aliquem ex superioribus

angelum, simul ac causam ejus, scilicet auxilium angelī custodis Jobi determinare audet. A sociis vero hic suis (utet alibi solet quandoque) abit Bolduccius capucinus ad sequentem sententiam audiendus. Alii enim non verū tantum et realiter, sed ratione corpore peractum hunc conventionem docent: etenim per filios Dei hic vel prophetas et sacerdotes Ecclesiæ doctores, qui ad ministrandum coram Domino hic convenerint, vel potentes viros et aliquem adversarium armatum per Satanam hic indigitari putant. Posterior de contentu potenter annulique adversari, quorundam fuit Ehrorum, quos nominant Pfeiffer et Schmid, hoc loco. Prior verū de prophetarum congregatio dicti iam est Bolacci, qui sociis quidem suis contra allegoricos et imaginarios, § 2 et 3, citatos principio suffragari, et realiter hunc conventionem prope actis Jobi, presida quodam archangelo, Dei ricario, in auxilium angelī custodis Jobi peractum statuerit cum Pineda, laudatis quibusdam Patribus, Athanasio, Lyra, Olympiodoro et Hugo card. videtur, Comment. in Job, tom. 4; item lib. 1 de Ecc. anti-Mosici, cap. 44, mutare sententiam hanc et conventionem hic non angelorum, sed propheticarum et sacerdotum Ecclesiæ doctorum statuere, qui tunc temporis coram altari in celebrissimo terra Uz temple, in cacumini montis Hermon sito, quod sanctissimus dux et pontifex Iohannes moderatus, sint congregati; immo et posterioris Comment. in Jobum similitudinem inter hunc filiorum Dei et illam prophetarum doctorumque Ecclesiæ congregationem, que Antiochia, Act. 15, v. 1, facta legitur, monstrare non veretur.

§ 5. Nos verò de recentis hactenus sententiis quid sentamus, breviter dicturi, primo rejicimus illos, qui § 2 et 3, vel ad rhetoriam recurrunt, et modo allegorice vel parabolicē, modo figurata seu per prosopopiam vel per mimesis, etc., locum hunc exponunt, vel imaginarium fuisse conventionem angelorum per visionem quandam representatam dicunt; et contra, pro vere gesta habenda esse, que hoc loco narrantur, judicamus, tum quid nichil incommodi hinc sequi videatur, tum quid a litterā temere ad metaphoram vel figuram, vel imaginationē vel visionē recedere non oporteat; sed textus scripturarum, ubi in grammatico sensu nihil inest absurdum, ut narratur et verba jacent, sint intelligendi, eu bene hic loquitur Pineda loco citato, num. 41. Deinde vero etiam, que præced. § 4, ex quibusdam Patribus catholicis præcipue Pineda et Bolduccius, sententia hinc de concilio angelorum realiter peracto, temere satis adjicunt determinando locum hujus concilii et præsidem vicarium cauasque, quin et quæ peculiariter hic Bolduccius configit de congregatione doctorum Ecclesiæ, ut et quod rabbinī quidam communisentur de contentu potenter, merito reprobus, prout ex secundā mox exegesi salis chiecesset.

§ 6. Contra vero sententia de loco præsentis haec est nostra, qua P. Pfeiffer est in dub. ver. h. 1. quod concilium hoc angelorum et adventus colloquuntur dicti ad litterā intelligenda sint, et pro vere actis habenda, non tamen ratione corpore, verum modo et Deo et spiritibus congruo. Ejusdem sententie patronum

laudamus Dorseum theologum quondam argentario Rostochiensem in Pentadec. disp. 2, § 52, ubi ad Ps. 2, 5, occasionaliter commentationem Bolducii capuccini, de loco, praeside vicario et causa conventus hujus angelici pauli ante citatam reprobatur, hujusque commentationalis mutationem precepit. § 4 dictam, quā per filios Dei intelligit prophetas Ecclesiæque doctores, tangit; unde colligimus pro convento angelorum spirituum verè peracto cumdem pronuntiare. Laudamus quoque Schmidius, qui quamvis in Comment. ad Job hoc loco in principio referat, veteres jam olim Ecclesiæ doctores agnoscere, quid, quæ hoc loco narrantur, figura sint, simulacra Merco et Coceiū citatis addat hec verba; et certè omnia ad litteram accipere non debemus nee sine absurditate possumus. Itaque humano stylo concepta sunt, etc., hoc ipso tamen non negare videtur, conventionum hunc pro verè gesto esse habendum, sed illud tantum subinuere velle, non humano vel corporeo more, sed modo spiritibus congruo esse intelligenda. In seqq. enim nullam seu allegoria seu figura mentionem habet, sed potius concilium hoc figuratum esse vagat, et realiter paracutum dicit.

§ 7. Neque ita est rationibus destitutum. Prater enim illas precepit. jam § 5, intersertas urgamus, quod ut liber Jobi veram continet historiam, minimè verò parabolam, quod Schmidius, Pineda et Bolducius in Commentariis super Jobum, et proximè precedentia de felicissimo Jobi statu, de filiorum convivis, et de sacrificio Jobi, que historicæ sunt, ostendunt: ita et hanc ejus partculam de angelorum concilio historicam esse narrationem oportebit. Deinde et nostra interpretatione fidei analogia est sensusque ejus commode ex textu fluit: angelos enim bonos ad nostram emitti salutem et Deo astare, diabolum verò circumire et indesinentes nos apud Deum accusare, Scriptura passim docet. Contra verò Coceiū et Merceri aliorumque sententia, qui verba textis vel allegoricis vel figuratis vel imaginatis accipiunt, coacte locum exponit, rationes ipsorum tanti simi ponderis, ut dimovere nos ab interpretatione nostra possint. Quod enim 4° visiones attinet, à Mertero (conf. precepit. § 5) aliisque ex 1 Reg. 22, 19, et Zach. 3, 1, productas, quomodo ipsi probabant illas similem esse, qui hoc loco narratur, conventionem, hoc est, non reverè peractum, sed per visionem representantur? Non enim hic, ut illuc, verba textis de visione testantur, sed ut proxime precedentia ita et hic conventionem per modum historiae recensentur. Nec 2° sequitur, cum Mercerus supr. § 5, concidere hic contra nostram interpretationem videatur velle; ad litteram facta hac dicimus: Ergo crassè et ratione corporeā. Per litteram enim hic intelligimus grammaticum et historicum sensum, et exponimus verè gestum, opponimusque interpretationem qui fit per metaphoram seu allegoriam, vel per figuram vel visionem; dicimus autem non crassè, id est, ratione corporeā, sed modo spiritibus competente conventionem esse peractum. Cetera Merceri aliorumque argumenta ex iam seq. specialiori historie exegesi facile resolvuntur. Conf. sequentes § 1 et 2.

Membrum secundum speciale.
Evolvunt breviter consiliū hujus angelici historiam, Inque eā 1° circumstantia temporis et loci, 2° conventus, 3° finem conventus, 4° intervenientem.

§ 1. Principio nobis expoundenda venit circumstantia temporis, que statim ab initio designatur verbis: et fuit dies, quæ variè redduntur. Duo autem hic discipiuntur, 1° quomodo vox dies reddenda, an per diem hanc, eum habent Septuaginta, sicut per hodiē; an verò per quodam die, ut Vulg. verit. 2° quinam is dies fuerit quo convenit hie angelorum celebratus? Ad primum dicimus phrasin hanc et fuit dies, quæ non hoc tantum loco, sed et alibi in Scripturis adhibetur (conf. salut. 2 Reg. 4, 8), minus commode à Septuaginta reddi: Et factum est sicut dies hæc? Non melius à Tre-melio vertit: Cum esset dies crucismodi. Dices non malebās versiones relatum facere et diem hunc conventus referre ad dies contivitorum filii Jobi, qui precepit. v. 4 describuntur, quorsum et hec Piscatoris respicit: Die illorum quodam. Sed respond., non convenire id, cum aliis Scriptura locis, e. g., 2 Reg. 4, 8, ubi eadem phrasis, cest dictum, habetur. Conf. Schmidius h. 1. pag. 19. Nec reddendum hie esse dies per hodiē, eum aliis solet, existimamus. Sicut enim non quadraret si l. c., 1 Reg. 4, 8, camdeum hanc phrasin ita redieremus: Et factum est hodiē et transitus Elyseus in Sunem, etc. Ita nec h. 1. et factum est hodiē et venerunt filii Dei. Rectius verò indefinitè redditur per quodam die, quomodo Vulg. ac Pagn. transtulit. Praefixum enim demonstrativum aliquando quidem certum quid, sed vase tamen significare et per quidam explicandum esse, ostendunt loca Genes. 14, 15; et c. 28, 2. In locum quendam, Eccles. 4, 12. Consentaneum Coceiū Comm. h. 1., p. 14; probat Schmidius l. c.; et Scutheus, Analyt. in Job., p. 8. Nec aliter loco 2 Reg. 4, 8, iam ante commendato, nec aliter infra Job. 4, v. 15, idem illud accipiendo, sc. die quodam convivii filiorum Jobi. Ignor h. 1. certus quidem dies conventus hujus angelicū fuit, quotus verò seu anni seu atatis Jobi fuerit non describitur, adeoque indefinitum tempus juxta textum Originale manet, non determinari potius est postea. Hebrei tamen hie, precepsit Chaldaic paraphrasta, qui disertè habet in die judicii, diem hunc de die quodam judicii vel generali vel speciali accipere non verecundantur. Docent enim generale iudicium tribus instituti temporibus 1° in principio anni, primo die Tisi, 2° die Kippurim, scilicet expiations, et 3° in fine seculi, quem iudicij diem et quidem magni; appellant adeoque statuunt hunc diem, vel fuisse primum die anni, quo Deus rationes anni totius accipiat omnique in annum sequentem disponat: ex quo lucem capit dicta versio Chaldaica que h. 1. habet: in die iudicii et quidem in principio anni, et versus seq. cap. 2, 1, ubi locus hic repetit et Chaldaicus reddit, id est, dies iudicii magni remissione peccatorum: vel fuisse diem iudicii particularis Jobi. Plura de his vide apud Coceiū l. c. Licit autem Rabbinica sint, eum illa Coceiū ibidem vocat, et crassa, ut Merceris ea h. 1. nuncupata, p. 5, et fabulosi, ut Schmidius nominat,

que h. 1. de die conventus angelici proferunt; Schuletus tamen in Anal. typ. concionum in Jobum, p. 8: « Non repugno, inquit, cum Chaldeo et rabbini quisbusdam de singulari quodam judicii die accipi, modo somnia illorum de principio anni et die Kippurim, quibus acta totius anni angelii Deo referant, non ad miscentur. » Eodem collimat Dorschus in Pentadec. l. c. ubi Bolducium paucis notat dicens: « Reputo ille conventus, tanquam particularis judicii divini, in collis institutus, etc. » Negue nos adeo refragamur, si dies hic dicatur quasi judicii vel potius probationis, quo scilicet in conventu hoc angelico, cui Satanas supervenit, decreta sunt quae sequuntur in lib. Jobi, anteaquam ipsi Jobi ad prolationem ejus, à Deo, pravis diabolis insimulante, fuerint immissa. Ceterum vanus hic est Mercerus supra membr. 4, § 3, abs nobis notatus, dum ea propter hunc locum non crassè ad litteram, sed ex appetibili modo esse doceat, quo 1 Reg. 22, 19, quod dies hic assignatur Deo qui temporis expers est, adeoque in humano fieri more putat, Comment. in Jobum h. 1. p. 5. Nam etiā verum est, non omnia crassè ad litteram accipienda esse, si cum Mercede diem ad Deum retuleris; existimamus tamen diem hunc ratione angelorum potius quam quoniam Dei, imo pro tempore, quod alias evum dicimus, in quo angelii sunt, intelligentem esse. Et hunc hic observat Schmidius, non dici: Et fuit dies et sediit Deus super throno, sed: Et fuit dies et venerant filii Dei.

§ 2. Quenadmodum verò de tempore adjuncto nihil certi possimus determinare preter illa, que modo designavimus: ita nec de loco cum Pineda et Bolducius precepit. membr. § auditus definire quimus. Miramus hinc meritò cum Dorschus l. c. unde Bolducius habeat, angelos prope dominum Jobi conve[nient]. Nihilominus tamen Pineda l. c., pag. 58. « Res ipsa, inquit, postulare videtur, ut angelii qui salutem et res Jobi erant procurari, et Satanas petens facultatem Jobo nocendi, ibi locorum convenienter, ubi res ipsa et Job atque filii ejus versabantur. » Sed ratio[n]e consequentia inest nulla. Cum verò nos supra, verba loci ad scilicet iudicium Deum, referre ad conventus hujus locum vel quasi voluerimus, hinc dicendum est, conventum hunc fuisse habitu juxta Dominum. Dicunt enim venisse filii Dei ad Dominum. Vanus hic iterum Mercerus est, dum p. 5 denuo ex eo quod angelii hic dicuntur ad Deum venire, concludit: « Conventum hunc similem esse illi 1 Reg. 22, 19, descripto et humano omnino more ch. 1. dici, » nec « ad litteram intelligenda esse, cum angelii semper videant faciem Dei adeoque semper apud ipsum sint. » Imo et « venire vel redire ad Deum tune dici patet, cum ipsum laudent et celebrant, precesque justorum eidem offerant. » Quamvis autem verum sit angelos corporis pedibus ad Deum non venire cum spiritus sint; sicut tamen habent motum cum non oblique sed finiti sint. Sicut ergo Satanas, cum angelorum concilio supervenit, à motu revera venit, quo terram pervagatus seq. v. 7, dicitur; ita et angelii ad Dominum motu propriè dicto venerunt. Interim quoque verum est, quod faciem Dei semper vi-

dant, Matth. 4. Non enim tantum Deus cum angelis est, ubicumque fuerint ipsi, cum sit ubique; sed illud quoque gloriose manifestationis divinae nō, ad quod venisse hic intelliguntur, semper ipsis in prospectu est Quid? quod calum illud, Matth. 4, in quo angelii vident faciem Dei Patris coelestis, calum est presenta divina atque ita ubique conf. D. Schmidius h. 1., p. 20. Dicunt autem hic venisse ad Dominum, cùm scilicet commissa ipsi a Deo, e. g., custodiam Jobi et domus eius peregerunt: ut adeo sensus verborum hic sit: quodam die cim venerant a custodia circa Jobum et filios et quidquid eis fuit ad Dominum. Non ergo necesse habentur est statuere conventionem hunc angelorum fuisse in celo vel beatorum, cùm potuerit in terra esse, cùm in terris quoque angelii existentes videant faciem Dei in celo, in celo, in quaum, praesentia divina, uti jam dicitur est. Ut vel hinc iterum inepta sati appearat Merceri obiectio supra § 3 adducta, quā ita argumentatur: « Conventus hic similis est illi 1 Reg. 22, 19, adeoque verò hic ad litteram non intelligenda sunt, cūm etiam diabolus ad hunc conventum, » qui in celis apud Deum est peractus, venisse dicatur; « diabolus verò in celum vel nō angelorum non veniat. » Praterea dici contra Mercerum potest, Deum potuisse Diabolum accersere in celum cūtū juxta carnificem. Conf. Pfeiffer in dub. v. h. 1. p. 558. Placet tamen etiam Dorschus statuere, conventionem hunc in celis esse institutum ab angelis, Satanamque ad illos Dei permisum, sine ullo tamen gloriae coelestis fructu, venisse. Conf. ejus Pentadec. Disp. 2, p. 32. Non audiendi tandem hie sunt, qui dum non tantum concilium hoc, cū diximus, prope dominum Jobi peractum, sed et præside quodam archangelo, Dei vicario, statuunt, imo ne obstat sibi divinitus nomen vel diserta loci verba: et venerant m̄m 22, id est, ad Dominum, putant; cum tamen hoc nomen nulli creature competit adeoque nec archangelus per illud, sed Deus ipse summa indigitetur; quidquid etiam Pineda hic sibi ipsi dubium contra nomen illud formans p. 59 in pr. arroget. Maturum quidem etiam hic Dorschus l. c., unde Bolducius, nos addimus Pineda, hoc dicunt; sed Pineda hic auctoritatem Athanasii et Olympiodori laudat; quoniam tamen hic insufficientem censemus.

§ 3. Visis ita temporis locique circumstantiis, jam ipsi convenientes venient videndi, qui dicuntur hic filii Dei. Ubi queritur 1° quinam illi, 2° quot fuerint? Bolducius hie mutata priori sententiā per filios Dei intelligere Prophetas similesque pios, jam supra dictum est § 4, sed falit. Equidem novimus in Scripturis & filii Dei varii sumi; hoc à loco non Prophetas piosque significari certi sumus, tum ex oppositione interuenientis Satanas, tum quod repugnat, ut in congregationibus sacris in hæc terræ institutis Satanas comparrens de filiis Dei in his terris conqueratur; quod tamen in hoc conventu legitur factum. Confirmat sententiam de angelis locus Jobi 53, 7, ubi dicuntur jubilantes omnes filii Dei in ipso scilicet primaveræ creationis cursu; nulli enim filii Dei in aliquâ tune copiâ præstòrunt, quando creationis opus absolutum, quām angelii boni. Rationis hujus denomi-

nationis Cocecius collegit quatuor l. c., pag. 15, ex quibus nonnullas Schmidius recitè refutat pag. 22, paucis : *Dicuntur filii Dei, quia sancta sunt Dei creatura, tunc per priam productionem, tunc per secundam confirmationem.* Laudamus hic Chaldeum, qui disertè hic habet *chorus angelorum.* Cuius paraphrasos occasione queritur, 5° quo fuerint angelii hic convenientes? Credimus cum Schmidius conveniente quidem aliquos, non verò omnes; nonquā enim omnes à pīs discordant, nec dicitur hic *omnes filii Dei,* ut Jobi 38, vers. 7, sed similiter, *filii Dei.* Addit illi fuisse hic convenientes illos qui pro custodiā tom Jobi tum līs qui queque ad illum pertinuerant, dati forent, à quibus accepte Dominus, quod de Jobo predicit vers. 8, quibus se immiscauit Satanus, hanc custodiā amiliorum.

§ 4. III. Finis conventus notatur verbis: *ad standum justam Dominum, uti vulgū transfruntur. Rabbinī quidam reddunt: ad litigandum cum Domino, fort propter seq. particolam 72, quo aliquando contra, hic recte significat;* verū quid 72 cum verbis *standi sine oppositione usurpetur, vel locus 1 Reg. 22, 19 ostendit. Recitūs: ad standum justa Dominum, scilicet ut ministros Dei deceat, prestitū, quod sui*

erat offici, et honorem sujectionis Domino contestator, quin et quā in terris preprimis circa Jobum gesta erant relatur, fortē etiam diaboli calumniam preventuri. Frustra verò est Mercerus p. 5 dicens verba haec: *ad standum justa Dominum, de Satana non addi.* Videatur enim seq. cap. Jobi 2, vers. 1, ubi disertè adiudicatur nec aliquid novi hoc ipso dicitur, conf. Schmidius ad Job. cap. 2, vers. 1, pag. 56.

§ 5. Tandem IV. *Interventus quoque esset considerandus, qui dicitur hic 72, quo vox adversarii nota, à R. 72 adversarius fuit.* Diaboli nomen in Scripturis hoc esse, qui sponte sua facies est malitiosus Dei piorumque adversarius, per vim est vel ex 1 Petr. 5, 8. Quare autem h. l. *vix singularis numeri Satan adhibetur et quoniam est h. l. veneri scilicet ut sur inter filios Dei, vid. apud Schmidium p. 23, 24. Non ordinariē adest, inquit h. l. Calovius in Bibl. Illust. p. 886, præterea nihil ferme ad h. l. is notavit, sed adventū extroordinariē irreperit ad accusandum: non vocatus impudenter venit permisus tamē divino. Quan impudentiam recte etiam h. l. notat Cocecius, minis autem recte necessitatē parenti addit, quam contra rectissimē negat Mercerus h. l., p. 5. Nemo enim hic ipsum cogit accusare sed permisit Deus.*

AUGUSTINI CALMETI IN MORBUM JOB Dissertation.

Nigris adeo coloribus Jobi morbo oppressi imago in Libris sacris depingitur, ut horridus vir spectaculum sustineri vix possit. Non una tantum morbi species, sed morborum veluti exercitus fessum tot malis corpus aggressus est, exstinctus sicut viribus lacerare, torquerre, aliis aliū effereare; quique unū ferendo imp̄ar fuisse habitat, omnium simul furorem sustinere cogebatur. Quando etiam nihil ultra eā de re memorie proditum fuisse, nisi illud tantummodo, furenti nempo Satane viri sancti corporis torquendū permisso fuisse, id satis habetur, ut extrema omnia ominare. Virtus sep̄ pluribus cum illo commissis certaminibus demonis corporis tandem torquendi permisso à Deo potestatem obtinuit. *Ecce in manu tuā est, ait Dominus, Job. 2, 6, 7, 8, verumtamen animam illius (vitam nempe) serva. Egressus igitur Satan à facie Domini percussit Job ulcere pessimo à plantā pedis usque ad verticem ejus, qui testā sanīm radebat, sedens in sterquilino; vel iuxta Hebreum: Tuū testam ad scalpendū se ab ea.* Hoc de morbo Jobi Scriptura; sed in operis decursu plura de eā re Jobus ipse commemorat, que nos simul omnia oculis lectorum in hac no-

stra Dissertatione subjiciemus, quo de calamitate Jobi nihil nobis inexplanor relinquatur.

Pineda (in Job. 2, 6, 7), qui hoc argumentum genus fuisse pariter et exactè tractavit, ad 51, sive 32, variorum morborum genera in Jobo enumerat. Sunt quidem plures solo inter se nomine distincti, et multo etiam minor summa resularunt, si morbos singulos ad suis veluti fontes et capita referrenus. Bartholinus minus exactè eandem rem prosecutus (de Morbis Biblicis, cap. 7), ad 12 circiter deprehendit; sed et numerum multo ampliore morborum recensere primum esset, si quis sparsim à commentatoribus omnibus observata in censum referre voluisse. Neque protervendum est virum illum insigne patientiae exemplar solidi anni spatio tot malis tolerandi pati fuisse. Sunt etiam qui solidi triennio eas angustias sustinuisse contendant; sunt pariter qui integrum septuennium; nec desunt qui decennium malherent. Et temporis intervallo intentatum aliquid reliquise Satanam, et partem vel minimam corporis tam intinam quam extinam incolumem permisso quis credat? Nihil à nequissimo spiritu secloris alienum reputan-

tur, omnesque circa se domesticos depulisset (1); quare extra urbem rejectus, solus dolores tolerare coegeratur. 7. Ne pristina quidem viri forma remanserat, ut ab amicis respicentibus non agnosceretur (2). 8. Dirā pariter angina suffocabatur adē ut faecibus elisis prompta sibi mortis levamen optasset (3). 9. Mortali languore per noctes diesque continuato, et intolerabilis rerum omnium tadio (Job. 6, 11, 12, 13; et 14, 15; et 7, 4, 15, 14; et 17, 4; et 50, 46, 17), molestias augmentibus tristissimis somniis, angelabatur. 10. Vexabant fessum tormenta, rerum dolores. 11. Os foedē informerat, et nonquā à lacrymis cessantes oculi caligaverant. Tandem terrena aspera vox, ut non humanum loqui, sed ferinus rugire crederetur. His omnibus malis tentata est patientissimi viri constanza, et hæc aegritudine illius varia symptomata, unde de natura morbi conjectura capienda est. Positum autem extra controverson censeo, horum malorum partem maximam lepro quadrare; quemadmodum ex afflendis à nobis documentis aperissimē demonstrabitur.

Inenūs lepro prima indicia in ore spectari, succrescente in naribus noxio quadam tumor instar lenticulae, Plinius I. 26, c. 1, est auctor. Explicatur deinde fedissimi morbi vis, totamque inficit etem asperam, foedis maculis variis coloris asperatum redens: coriacea quin etiam cutis ipsa soliditate obdurescit, cū interim variis corporis locis exilis, subtilisque graciles. Tandem atro torridoque colore totum leprosi corpus horrescit. Accedit his omnibus corpus fodissime excidens macies, ut ossa tantum pelle connecta spectabilibus appearant. Pedum manumque articulari enormiter intumescent. Peculiaris est *Egypti* morbus, et cū reges eo inficiantur, pergit Plinius, balneo ex infantib⁹ sanguine remedium morbo paratur. Testatur Galenus (4) contingere aliquando ut lepro si ulcerā degeneret; quā re tota oris economia turbatur. Nasus, cuius radices leprā abrodiuntur, sinuū efficiunt; aures sensim decessunt, quid glandulae, à quibus ambientur, noxio morbi veneno corridentur; labia immodecē intumescent: ex quibus indutus morbo nomen, *satyriasis*, quid scilicet humana in vitia faciem transire videatur. Nihil esse in corpore leprosi à morbo illasum Celsius testatur, ut ossa quoque vitari dicantur (5). Summa pars corporis crebras maculas crebrosque tumores habet. Rubor earum paupatim in strum colorem convertitur. Summa enim inqualiter crassa, tenuis, dura mollique, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacescit, os, sura, pedes intumescent. Ubi vetus morbus est, digitū in manus pedibusque sub timore conduntur: fabricula oritur, que facile tot malis obrutum hominem consumit.

(1) Job. 7: *Kaketh oīnī haschajin, vīg.*

(2) Deut. 17, 27: *Percutiat te Dominus ulcere Aegypti, etc.; et vers. 53: Percutiat te Dominus ulcere pessimo in genibus, et in uris, sanarique non posita, à plantā pedis usque ad verticem.*

(3) Job. 41, 7: *Percussit Job ulcere pessimo à planta pedis usque ad verticem.*

(4) *Conditū me valser super vulnus.*

(5) Job. 7, 5: *Induta est caro mea putredine et soridus pulcher,* et 17, 4, et 50, 27. Et vers 18. Vide et cap. 2, post vers. 6, in Grec.

(6) Job. 2, 8: *Testā sanīm radebat sedens in sterquilino.*

(7) Job. 50, 30: *Ossa mea aruerunt pro cauante.*

(8) vers. 16: *In memelipo marcescunt anima mea.*

(9) Job. 7, 5: *Cutis mea aruit et contracta est.*

(10) Job. 8: *Ad nihilum redacti sunt omnes artus mei, rugae meae testimonian dicunt contra me.*

(11) Et cap. 19, 20: *Pelli mea consumptis carnibus adhuc os meum, derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.*

(12) Vide et cap. 30, 15, 30.

(1) Job. 19, 17: *Halitum meum horruit uxor mea.*

(2) Job. 2, 12: *Cum elevassent oculos non cognoverint eum.*

(3) Job. 7, 15: *Suspension elegit anima mea, et mortem ossa mea.*

(4) *De Causis morbor., cap. 7.*

(5) Cels. lib. 3, cap. 25.

Quicumque nostra hæc ætate iter per Palestinam Aegyptumque habuerunt, paria de leprosis narrant; nec alia tradunt, qui de leprosis, plurim seculorum spatio in Europâ notissimis, egerunt. Angelus quidam (1), itineris sui per Palestinam habiti scriptor, narrat, viros à se hujus regionis leprosos diverso planè morbi genere affectos, ac leprosos in Britannia. Illorum enim morbus, ait, perpetuā atque crūstā summam corporis speciem obducit; fœde timent juncture omnes, et ubi maximè manus cum brachio conjungitur: tali turgent, seroso pariter humore stillantes, ut corum crura veterum equorum pedes, quos morbi virus corrupti, videantur. Tandem ea est morbi hujus vis, ut vivi corporis maxima corruptio haberi jure meritorum possit.

Porrò haec omnia, quibus lepre morbus proditur, ad annus in Jobo reprehenduntur. Si rabinos audias, prima agreditur die Jobi corpus rubra quedam macule veluti impetigines affectur: successit deinde maculis tumor, qui secunda die prodens, terriæ immodecum crevit: quarta pustula atrum liventemque colorem inducerent; quintâ rubro quodam et corrupto liquore turgore viscè sunt; sextâ humor in sanieum degeneravit; septimâ tam in vermes ebullit. Hic, nullâ licet Scriptura auctoritate fulta, reticissimè tamen dicta videri possunt, si de causis illius rebus, que processerunt, per effectus et ea quae deinde consecuta sunt, conjectura datur; vix enim fieri potuisse credimus, ut ulcerâ illa, quibus totum Jobi corpus obducatur, primo morbi impetu eruperint.

Exploratum jam et in apertum prodeunte morbo, cùm percussus à Deo Jobus palam intelligetur (hac enim phrasij utitur Scriptura (2), cùm de leprosi sermo est), ex urbe subducere se, et ab hominum consorio remotus solitariam agere vitam, et in pulvere jacere (3), veluti deploratae jam vite homi ipsi domestici suis ac vilissimi quibusque è pectori horror habitus, coactus est (4). Querit illa, altos edere ejulatus, pessimo omnium morbo affectus. Filiorum orbitas, honorum amissio, conjugis irrisio, nihil emovendo homini valuerunt: sed primo sevissimi morbi aspectu exhorrescens, è statu infracte mentis dimovetur. Lugebat illum amici tanquam mortuum, vestes scindebant, cincnere aspergebant caput, veluti funis lugerent.

Sciunt est, quanto horro populi quidem omnes, sed orientales presertim, lepram habuerint, quid cum leprosis egerint, ne illorum halitu vel contagione inficerentur. Apud Persas (5) et apud Hebreos (6) ex urbibus pellebantur, et tanquam pestifero morbo laborantes ne accedere quidem ad se patiebantur, illud

(1) Maundrel, *Voyage de Jérusalem*, pag. 249.

(2) Isaï, 53, 3: *Putavimus eum quasi leprosum; Hebr. quasi tactum.* Vide 2 Paralip. 26, 21, etc.

(3) Job 11, 8.

(4) Job 6, 15: *Ecce, non est auxilium mihi in me, et necessarii quoque mei recesserunt à me. Fratres mei recesserunt me, sicut torrens qui rapim transit.*

(5) Herodot. lib. 1, cap. 158.

(6) Levit. 13, 45.

de leprosis sentientes, eos Doo invisos esse, ac Numinis iram pati. Non desunt apud Iudeos regum exempla, qui eo morbo affecti (1) regia ponere insignia, atque à républicâ et régâ hominumque consortio extores esse coacti sunt, quin ne post obtutum quidem regiorum sepolerorum honore donati, ac si pestilentis morbi virus defunctis etiam timeretur.

In singulari de hoc argumento dissertatione (2) demonstrandum suscipimus, lepre causam tribuendum esse cœcis quibusdam vermiculis, ex ipsis leprosi corpore effluientibus, qui cutem exentes rodentesque, feda ulera scabiemque, quâ corpus asperatur, inducent. Totum se in sanieum deflure, et in cibum verum, Jobus non semel conqueritur, ut ad vermes conversus quandoque dixerit: *Soror mea et mater mea vos, cap. 17, 14. Qui me comedunt, non dormunt, cap. 50, 17. Tandem: In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, et quasi capito tunica succinxerunt me, cap. 50, 18.* Corpus denique summa perinde habet, ac si tumulo jam illatum marcesceret, nec spe sibi illa valentulus blanditur. Nulla cœdunt à ætate lepre remedio succurrebant; ut neque illa hodiè suppedit, morbo jam veterans. Testatur demèn Jobus pellim suam in ulcera et sanieum deflure, aridam esse, atram, liventem. Quis tot simul expressis notis elephantiasin non agnoscat?

Lepre etiam sevientis indicia sunt tortilla illa, tedia, insomni, terrores, quibus Jobus angelatur. Ita illa, cap. 7, 5 et seqq.: *Noctes laboriosas enumeravi nati. Si dormiero, dicam: Quando consurgam? Et rursum expectabo vesperam, et replebor doloribus usque ad tenebras...* Si dixerit: *Consolabitur me lectulus meus...* Terribis me per somnia, et per visiones horro concuies. Quam ob rem elegit suspendum anima mea, et mortem ossa mea. Desperavi: nequamque ultra iam vivam. Et capite 6, 4: *Sagitte Domini in me sunt, quare undique ebilit spiritum meum, et terrores Domini militant contra me.* Et capite 50, 16: *In mensufo marcescit anima mea, et possident me dies afflictionis; nocte os meum perforatur doloribus, etc.* His coloribus tormentis, quibus animus angelatur, expressit patientissimus, cùm enim morbo sevissimo corpus torqueatur, quo sanguis et humores turbat intimum doloris sensum in animam refundebant, teterima tristitia nubes immota mentis serenitatem turbabat, novis nunquam non sevientibus undeque doloribus, quibus durissima semper molestia et aggritudo creatur, mors ac dolorum exitus nunquam inferretur.

His simul omnibus persuasi Patres, vel expressâ, vel tacita sententiâ Jobum elephantiasis affectionem significârunt. In eam sententiam ivere S. Chrysostomus (5), Polychronius (4), Apollinaris (5), Philippus Presbyter, Venerabilis Beda, et auctor sermonis 52 ad fratrem in cromo sub S. Augustino nomine, Pi-

(1) 2 Paralip. 26, 2, 21, 22, 23, de Asa rege Iuda.

(2) Dissert. de Leprâ in Leviticum.

(3) Chrysost. in Catena, p. 76.

(4) Polychron. ibid.

(5) Apollin. ibid.

neda, Bartholinus, exterique plurimi ex interpres. In eam ferri etiam Ecclesia visa est, quippe que altaria, ediculas, et picturas S. Jobo sive in nosocomiis, sive in aliis locis, leprosorum ministerio destinatis, dedicavit. Qui pariter leprâ, vel simili aliquo morbo afflicti sunt, illi sancti Jobi open implorant quasi scilect unum illum datum sibi ab Ecclesia patronum habeant (1). Præsentissimum etiam ejus patrocinium censemur ad obtinendam à morbo venero valetudinem, cui pariter olim nomen indutum *morbo S. Jobi*.

Porrò venerosus morbus ipsa est, ex plurim sententiâ (2), elephantiasis, iisdem symptomaticis obnoxia, iisdem indicis, eadem inde, iisdemque pariter medicamentibus levanda, si morbi vis nondum plenè explicata medicamentis coercatur: quam frustra, postquam vires exurerit, totamque sanguinis et humerum massam subegrit, domandam suspiciens. Pluribus non obscuri nominis interpretibus visum est Jobus probros ex morbo laborans. Vatablus (5), Cyprianus (4) Cisterciensis, Pineda (3), Bolducus (6), aliqui nonnulli (7) totidem verbis hanc sententiam proponuntur. Bartholino (8) contraria sedit opinio, rato nonnisi per summam injuriam de viro sanctissimo asseri, candem illum tolerasse, que impios famis criminis à Deo manet, ponam. Addunt, morbi genus illud Jobo ipso multo recentiore originem habuisse, cùm in Europâ non ante immotuerit, quin post Americam cognitionem. Malam illa merecm Hispani ex iis regionibus à nostra detulerint, Galfisque in solitudine Neapolitanâ versantibus, Friderico IV, imperatore, et Carolo VIII, Galliarum rege, communicarunt. Inde morbo nonnulli apud Gallos quidem morbo *Neapolitanus*, apud Italos morbo *Gallico*. Sed hisce eorum argumentationibus facilis paratur responsio. Nullo enim negotio demonstratur, probrosus hunc morbum, tot variis nominibus designatum, quem sapienti effari possunt, non patitur, unum eundemque fuisse cum elephantiasi, morbo tota antiquitate notissimo. Quod autem ad virum sanctissimum attinet, nullum creari in illum invidiam credimus, si demonis opera saevissimum hunc et terribilium morbum ipsi illatum doceamus. Sed haec fusi exame examine sint.

Morbus, quem Neapolitanum vocamus, quanquam fœdas plenim voluptates consequitur, et nimis in venerem profusio inducitur, non semper tamen malis hujus radicis soboles censendum est. Virulentus est maximè morbus, et contagiosus, ut cum lacte ipsis ab infante trahatur, si fortè nutrit ex incommodo la-

(1) Vide Bailett, *Vies des Saints de l'ancien Testament*, 10 mai.

(2) Gassendi, Gaffarel, Tournefort. Vide nostram dissert. de Leprâ.

(3) Vatabl. in Job 11. *Scabie fædissimâ, quam vocant Indicam.*

(4) Cyprian. Cisterc. Comment in Job, edit. Complut. 1532.

(5) Pineda in Job c. 41, vers. 7, p. 143.

(6) Bolduc. in Job 50, 3, pag. 290.

(7) Desguenes, Epist. Medicinal. Hist. de lue veneræ.

(8) De Morb. Biblic. cap. 7.

boraveñit; et infantis virus, ex infecto parentum sanguine derivatum, in nutricem transfundatur. Quilibet itaque vel morum prohibite sanctissimus luem illam referre potest imprudens, si cum aliquo è pesti infecto communem habeat lectum, poculum, uappulam, indusium, vestes, balnum; cui maxime fistu obnoxia sunt, qui delicato et imbecilli temperamento graciebant, et cùm illis rebus quis uitur, que tacta corrumpissimorum partium infecta sunt. Chardinus (1) testatur in Oriente et apud Persas maximè perniciosam esse quandoque ipsam loquendi consuetudinem cum hominibus eo morbo infectis: cujus rei causam esse dicit, quid ex adusto calidoque celo, ac frequenti balneorum uso, excipiendo morbo, patentibus undique poris, corpora sint apissima.

Non est igitur, cur probrosum sanctissimo viro sit, si perniciose hujus morbi veneno infectus fuisse dicatur: neque inmodica demoni tribuitur potestas, si in corpus illius adeo valuisse credatur, ut turbata humerum harum lepram luemque venerabilem induxerit. Salvo igitur, quod erga virum sanctissimum profiteatur, obsequio, neque summâ potestate demoni permissa asserre fas est, contingere facile potuisse, ut Jobus luem retulerit seu ueste alterius hominis lu infecti contractâ, sive in eodem illius lecto decumbens. Juval euim animadvertere morbum Jobo non ante contigit, quin in ultimas rei familiaris angustias redacto. Illud præstiti demon, ut causas secundas opportune admoveret. His plenè limitibus omnem illius potestatem definimus. Infestus ille virtutis adversarius potuit Jobi patientiam in discrimen adducere eo morbo, cuius indolem saevissimam et maximè probrosam nōrāt. *Hac lues quicquid in aliis est horrendum, una secum trahit* (2). Multorum etiam opinio docet, Sopharum, inter amicos Jobo, Jobum nihil tale meritis incontinentie insimulasse (3): *Ossa ejus implentibus rifis adolescentie ejus, et cum eo in pulvere dormient.* Verum falso accusari Sopharum arbitramur; non enim probrosa consuetudine induc hume morbus, olim censisse veteres credimus. Nihil in lego de elephantiasi dicitur, quod suspicionem ejus rei promoveat, nisi illud tantummodo, quod capitali supplicio animadverteendum velit in virum qui ad uxori menstruatrum accedit (4). Nihil gravius de leprosis apud Iudeos censebatur, quām quid irato Deo non dare credenter acerbissimas.

Venerem lumen, ex medicorum doctrina, uicera non rarâ, vel saltem pustule comitantur, in corpore disseminatae, miserè affectum hominem cruciantes. Hujus morbi virus non extimam solum carnis superficie pellemque inficit, sed ad intima usque ossa pervadens abditas partes simul et sanguinem et humores depopulat. Prodeunt autem exterius rotunda quoddam crustula, in medio quidem humiliore, cir-

(1) Chardin, *Voyage de Perse*, tom. 2, part. 1, cap. ult. pag. 200.

(2) Erasm. epist. 62 ad Regn. Polon. Canceller.

(3) Job 20, 41.

(4) Levit. 13, 49, et 20, 18.

cum protuberantes, quarum subflavus color nigrescit. Deflunt sponte interdum barba, supercilia, come; atque secretaria quendam in corpore glisceat, corruptionem febris tandem, nisi prompto remedio occuratur, consequitur; quia febri vales partes depacente, brevi exsum corpus absuntur. Cum itaque ex his nichil ad elephantiasis alienum sit, illud statuamus oportet, luem veneram elephantiasis genus habendum esse, et cum lepra labore Jobum cæque pessima, demonstraverimus, probrosi etiam morbi veneno corruptus fuisse credendum est. Quanquam ejus morbi alia fuit viro honestissimo, quam ceteris lascivis hominibus, causa.

Ilic si vero esse statuant, ut sine controversia esse arbitratur, illud consequitur, probrosi illius morbi virus jam inde à vetustissimis seculis gliscere in mortuum perniciem copisse; cum elephantiasis tota adeo antiquitate nota fuero, ut frequentissimam fuisse luem, veterum omnium tam sacrum quam profanorum testimonio discamus. Profectò, si mala lice venerie luis merces ex lascivia consuetudine comparatur, quis vetustissimum non esse malum crediderit? cum tam multam probosissimam voluntatum monstra elapsa retrò seculi spectaretur. Plures sanè inter eos, quos in venerem precliores fuisse ex historiā novimus, ex genere morbi interisse legimus, quo impurissimos quoque nostras atatis videmus. Quare sin minus probrosi morbi nomen, rem tamen antiquitatem immotus, satis constat (1).

Hinc eundem morbum Lucianus in Pseudo-Logista morbum *Lesbium* appellat, quod scilicet Leshiorum in *Ægeo* mores corrupissimi essent. Morbum Campanum appellat Horatius (2), quod Campanorum et maximè Capuanorum libido et astute esset insignis; ut proinde ab Capua dictum a Cicerone feratur: *Dominum impudicitiam* (3). Eodem spectat Ausonii morbus, quem *Luxum Nolam* (4) nuncupat. Et laborasse Augustinus credimus, cui proinde levando adhibita sepia olei fomenta, cum sudore flamma provocato, et gelida post sudorem perfusionibus (5). Nequaque tamen illi remedii illo convaluit, cum certis anni temporibus morbi vestigia apparerent, atque languores, mala hujus radicis germina. Tiberius, omnium, quotquot unquam fuerunt, impudicissimus princeps, malis hisce impudicitiae comitibus tanquam saltellio semper stipatus est, ore plerisque ulceribus exeso, emplastris ceratique foedato (6). Quod effu-

(1) Vide Ecclesi. 19, 5: *Qui se jungit fornicatoris, erit nequam; patredo ei vermes hereditabunt illum, et extollatur in exemplum magis, et tolletur de numero anima eius;* sive ex aliis exemplaribus: *Exsiccatibus, ut statuerit in exemplum.* Et Prov. v, 9: *Ne des alienis (Hebr. alienis mulieris) honorem tuum, et annos tuos crudeli (femine): ne fortè genas in novissimis, quando consumperis carnes tuas, et corpus tuum.*

(2) Horat. lib. 4, satyr. 5: *Campanum in morbum permanentia jecatas.*

(3) Tull. Orat. in Bullum.

(4) Auson. epigr. 70 de Crispâ.

(5) Sueton. in August. *Auctore Antonio Musa (Medico), nocturna sepia sudasse ad flammam, deinde perfumata gelida.*

(6) Tacit. Annal. lib. 4.

sissimi in venerum principis probrum Julianus imperator in suis Cesariis non silens, cicatrices, ulcera, tumores, lichenes, et cetera incontinentiae argumenta exprobavit. De Cleopatra Horatius, libro 1, ode 37:

Funnus et imperio parabat

Contaminato cum grege turpium

Morbo virorum.

Noque id in regina Ægypti mirum est, cum lues sit in Ægypto nunquam non fauillaris. Eudem morbum his verbis innuit Juvenalis, satira 41:

Podice lari

Cadentur tumidae, medico rideant, murisca.

Cur medicus rideat, dum secat, in promptu causa est, quod scilicet morbi probrorum originem non ignoret. Bis eā de re Apuleius; ita enim habet, Asini aurei lib. 10: *Mercator ad couponiarum diceretbat; illa uridine percit illum cubili applicans suo, statim ut cum ista acquisiverit, ab unico congressu pestilem et anoxiam contraxit affectionem;* et lib. 1: *Ut quidam sepia sibi mortem suā consecrare manu voluerit, priusquam inquit uxoris contagio macularetur.* Valerius Maximus, lib. 3 de Pulchro filio Claudio, scribit: *Perditu amore meretricis infans, erubescendo morbi genere consumptus fuit; abdomen enim avide decorato, fœda ac sorride intertempore spirantem reddidit.* Vide quo Lucianus proberi Tiberio, vide Suetonium in Vitâ Augusti et Tacitum in Annal. lib. 6 de Tiberio: ac tandem consule medicinales theses, quas Parisis defendit de hoc argumento D. Alliot de Mussey, anno 1717.

Is igitur morbus, nomine ignotus, re tamen notissimus, quod apud veteres; neque recens est malum, sed veterum morborum *farrago* (1). Quia de allatā hæc lue ex America in Europam ab Hispanis narrantur, fidei non sunt inconspicuae; ac probabiliter suspicari quis possit, non ab America in Hispaniam, sed ab Hispania in Americam, quod ab Herrerâ asseritur, transfractâ, eundemque esse morbum ac elephantiasim, actorum retrò seculorum luen familiarissimum, qua annorum successione plures nominum vires experta sunt. Fâ in re planè atatis nostra morbus velere felicior est, quod ejus curandi ars inventa fuerit, quam olim penitus ignorabatur. Hinc tam magna leprosum turbâ, tanque frequentia in eorum usus nosocomia.

His omnibus morbis, quibus patientissimus opprimitur (2), addunt nonnulli ulcerâ in faciulis sive in glandulis, quas amygdalinas vocant; frequens in Syria vitium, teste Areteo (3). Misere ex morbo affecti torquentur calore, non secis ac igniti carbonis, fuentes torrente. Halitus atram spirat mephitis, ex inopportecto provenientem, quâ ipsi sibi miseris graves reduntur. Os pallens livensque; molestia cruciat sitis, acuta demum torrente febris viscera depascitor. Quare, veluti si in medio igne versentur, ardore se-

(1) Lang. Epist. Medic. tom. 2, epist. 14.

(2) Bartholin. de Morbis Biblic. art. 7.

(3) Areteo, lib. 1 de Caus. et Sign. acutorum morb., c. 9.

undique sentiunt, negato illis potis solatio, quod exacerbarate glandulæ amygdalinae liquoris sensum vix patiantur. Cum primum in lecto cubuerint, continue surgere coacti, sedent, cùm difficilis cubantibus sit respiratio: tum rursus cubare conantur; stantes tamen plerūque ambulant, quietem aliquam venatur; hinc fugere solitudinem, societatem amare, ut intimos dolores fallant. Longa trahunt suspitia, et paulatim et veluti per partes halitus reddunt. Vox rauca, et inaequalis: quandoque etiam anima deficiente cadent.

Eo morbo labores Jobum hinc colligere possumus quod agrè se cibum capere testatur, c. 5, 24: *Antiquum comedam suspirio;* difficilē salivam se deglutire significat, c. 7, 19, viscerum calore torri, c. 20, 50, neque illum morbo solitam sive statim sive cubantem sedentem continuo diebus noctibusque experiri, c. 7, 5, 4, 15, 14.

Accessus his omnibus anginam et præsertim scorbutum, constat Bartholinus. Porro quæ de anginâ asseruntur, hoc testimonio Jobi probâ possunt; qui eo se dolore varieti narrat, ut mitis seem agi putaret, si fractis laqueo fauciis promptâ morte prolixâ adeo sevisque cruciatiis subduceret (1). Id pariter probant ea quæ supra de cibi potusque capendi difficultate observavimus. Conjecture de scorbuto capienda occasionem præbuit medico scriptori depravata humorum Jobi *œconomia*, tristitia et animi agritudo, quibus oppressum, fuisse Jobum creditum, accende insuper promiscui cibi alimento: his enim causis scorbutus debetur. Profectò si demoni pro arbitrio sive iudicata facultas data est, neque hoc morbi genus prætermissum facile credimus; cum præsertim omnia ejus morbi indicia in illo spectentur. Halitus mephitis, quo domesticos omnes arebat (2); stridor dentium, gingivarum corruptio, capendi cibi difficultas, arenas, torridum et exile corpus (3), hec de scorbuto agèntia ac de Jobo feruntur. Hanc capendi cibi difficultatem stridori dentium et gingivarum ulceribus tribuendam Bartholinus arbitratur; malunt ali ulceribus oris: et ipse Bartholinus superius ex glandulis amygdalinis extraheratis reprobet.

Longam hanc malorum liadem referit Pineda, neque his omnibus easterisque malis illorum comitibus, nempe erysipelate, scabie, impetigoibus, pruriti acrimoni, ulceribus toto corpore disseminatis, fies, igne sacro, aliisque contentus, chirogramm etiam, podagrum, ischiadique sensu adjicendas. Non sane erant haec omittenda, si illud ponatur, nihil esse in morbis maximè violentum, quod vim suam in Jobum non exercuerit. Conjecture size indicia derivat auctor ex illo c. 13, 27; et 35, 2: *Posuisti in nervo pedem meum;* et cum c. 16, 16, testatur, membra sua omnia assumpta esse, et in nihilum redacta. Animadvertis etiam superius, veterascentem elephantiasim pedibus manusque maximè prodi, quos scilicet diris adeo tumorant, quid cogit nos inertia et dubia fidei miracula amplecti?

(1) Job 7, 15: *Elegit suspendium anima mea et mortem ossa mea.*
 (2) Job 19, 17.
 (3) Job 50, 50.

bus instat, ut chiragre atque podagre speciem intuentibus exhibant. Quid valeant hæc conjectura, letoriibus judicandum relinquimus.

Post has conjecturas et sententias, quid de Jobi morbo sentiendum sit, definire quisvis poterit. Modò, ut totum explorerns argumentum, reliquum eset ut disseramus de naturâ, causis et effectibus singulorum quos enumeravimus morborum. Sed longius quā pro modo dissertationis duceremur et minor nobis medicinae peritis est, quā argumenti gravitas ferat. Ad hæc, conjecturas nostras de lepra, cujus est apud Moysem sermo, alibi concessimus, facit ad præsens propositum accommodandas. Illud solummodo addimus, morbum Jobi, quanvis rarum et inusitatum, non adeo tam prodiogiosum habendum esse, quin ultra causâ naturali partus credatur. Petenti deemoni illud tantummodo Deus concessit, ut morbi causas naturales comparsas, in Jobum omnes immitteret, earumque vim magis magisque irritaret; vivere tamen illum semper, sed longam trahendo mortem, voluit.

Aliquid modò de restituâ Jobo incoluntate afferendum est. Nihil eā de re Scriptura; ita verò narrant Orientales (4). Cum tandem aliquando imponeat longe calamitati finem statuisset Deus, angelum Gabrielem misit, qui surgere Jobum jussit. Ille actutum obtemperans, stetit. Tam angelus iterum in pedis saltare jussit et frigidâ corpus lavare, vînique petu alluctato corpus reliceret. Paruit Jobus, statimque pulsi agritudo convalevit. Inter hæc, uberrimus subito fons ante ejus pedes exiuit, ex quo torrente capit fluere, aqua lacteo candore, mellis dulcedine et suaveolentibus. Vix haustâ aquâ, statim abierte vermes, neque deinceps redierunt. Jussi deinde amici Jobum convernerunt provocatum in se Domonium et implorato Jobi patrocinio et sacrificiis placarunt, provocatum, inquam, quippe qui inconsulti et iniquioribus verbis plura effutissent. Ipsi etiam amicis rogantibus, errorne suum fatibentis data est facilis ab Jobo venia, quos testes restituti sibi à Deo pristine incoluntatis et fortinarum habuit.

Orientalium ingenitum facilissime prodigia procudit; neque si plura cumulaverint et ad arbitrium effinxerint religioni quidpiam dicunt. Quare nullum est, certum aliqui assertumque, in Scripturâ prodigium quod plurimam miraculorum accessione augere non aggreditur. Quâ in re et indolem ipsi sum et habitudinem sequuntur, rati tum maxime divino honori et decori religiosi se consuleret, si plurim fabellarum illi satellitum adjuixerint. Principium, si quod aliud, maximè perniciosum, in superstitionem vel irreligionem recta deducens. Cautiones multò sacri scriptores nullum nisi maximum necessarium prodigium constitutuunt iis simul additis circumstantiis, quibus facile letoribus persuaderetur, etiam si nihil redacta. Animadvertis etiam superius, veterascentem elephantiasim pedibus manusque maximè prodi, quos scilicet diris adeo tumorant, quid cogit nos inertia et dubia fidei miracula amplecti?

(4) Kersous in excerpt. Arabic. Ms. apud Spanish Hist. Jobi cap. 8, p. 124.

Quo longius à prodigiis recederet Bartholinus, novam restinque Jobo valetudinis rationem excogitavit cuius adeo nulla fides, ut nullam etiam veri speciem exhibeat. In cinere sedebat Jobus (1), tum ut humiliatem suam eo indicio demonstraret, tum ut ulceribus suis remedio occurereret, ait Bartholinus. Verissimè ille quidem de humilitate; mos enim obtinerat, ut crimen aliquot lugentes, in cinere et humi sederent: qui funera lugebant, caput vulnus pulvere et cinere fodabant. Ipse pariter Jobus gravioribus verbis De reprehensum, quod inconsulta plurima effluisset: Ago, ait, paxientiam in favilla et cinere (2). Sed quis, rogo, nisi delirans, sibi in animum induxit, Jobum unquam remedium ulceribus querendum in cinere cogitasse? Cinis noxiū exsiccat humorē (3); et exsiccandi ulceribus tum et crustas inducendas cinis sarmenitorum, alii mixtus medicaminibus, valet. Ut crux è recenti vulnera fluens cohabeatur, cineres praesentissimos esse, testatur Galenus (4). Ulcus Syriū morbus, teste Artezo (5), asperis plumbā cineribus tractatur. Exsiccandi igitur ulceribus et lepræ curande omni remedio Jobus uebat. Bella argumentatio! Nonne præstisit silentio rem præterire quam talia serio communisci?

Nos igitur rationem valetudinis à Jobo receptam omittimus, cùm neque conjecture, neque aliqua Scriptura testimonia suspetant. Neque prodigi quae-

(1) Job 11, 8.

(2) Job 42, 6.

(3) Diocor. lib. 5, cap. 155.

(4) Galen. seu aliis auctor lib. de Simplicibus medicamentis.

(5) Artezo, lib. 1 de Curat. acut. morb., cap. 9.

IN ILLUD JOBI XXIX, XVIII :

SICUT PALMA MULTIPLICABO DIES,

Dissertatio.

(EODEM AUCTORE.)

Quem exponendum hic suscipimus locum, ita neque maximi est per se momenti, neque rectum illius sensum assequi, magnopere interest. Cùm tamen argumentum ex eo ad probandum resurrectionem duxerint veteres, ac in variis sententiis illius causa interpres distractabant; idecirco aliqua de illo in medium afferenda esse arbitramur. Scitum est Jobum iis verbis longioris vite felicitatem sibi augurari: utrum verò produci sibi vitam palme, vel potius phoenici parem optaverit, an tot sibi vite annos, quot maris arenae sunt, deprecatus sit, ambiguit: denique utrum similitudo ex phoenice, an ex palma, an ex arenā à littore maris ducta sit, inter autores disputatur. Hæc nobis in presenti discutiuntur.

Profectò et Hebraicū textū verbis sat haberentur explorata, nullus esset controversie locus: sola enim

rimus; aquum est enim ut inutili labore prodigia investigandi lectorem levemus. Jobum satis citò convalesce, illud demonstrat, quod statim pro amicis sa crifcia obtulisse legatur; neque enim leprosus et morbo oppressus offrendis sacrificiis parem se exhibueret. Sed prodigi restitutam illi incolumentem quis dixerit? Statim ut Dominus concessam demoni potestatem subduxit, Jobum ipsum coeli solatio, spectandum illi se praebens, recreavit (haec enim abscondere faciem suam vius est Deus, illumine hostili animo respicere, quo majus patientiae illius periculum faceret): statim ut obstructi sunt morborum fontes, facile Joba fuit, naturali aliquo remedio, sive balneo, sive aliquo herbarium suco affectum corpus fovere, sanum detergere, abigere vermes, ac tandem cibi aliquo delectu servato, pristinam humorum harmoniam reparare. Vix enim credimus, prompta non fuisse et ad manum remedia morbo, ejus regionis plane vulgari et frequenti. Cùm tamen diuturnum fuisse morbum ac vitiosi penitus humoris supra, nec immorti, statuerimus, si quis bonum angelorum opem aliquam accessisse volerit, ut, quemadmodum malì angeli artibus moribus inductus est, ita bonorum angelorum ministerio pelletur, per nos licet. Potuit enim bonus angelus prompta et opportuna remedia virum docere, potuit monitu suo a noxiis arcessere: quia in re nubium intercessisse prodigium agnoscendum est, præterquam quo nos quotidie juvavunt, bonis angelis recta queque suadentibus et monentibus, ut ad morum honestatem promoveamus; tum etiam sedulò incumbentibus, ut nos sive a noxiis avertant, sive mali, que in caput nostrum induximus, liberent.

incolam, ac dénum herbam, quam nos folium marinum appellamus (1). Hanc æquivalenciam sensisse illi, et subducere voluisse videntur, addentes vocem, trunca: Et sicut trunca phoenicia (sive palma) multiplicabo dies. Quæ enim voci, phoenix, congruere potest significati, nisi palmæ, si trunca addatur? His tamen minimè persua plures, locum interpretati sunt de phoenice ave, totam sententiam ita legentes (2): Sicut corpus (vel fetus) phoenicia multiplicabo dies. Tam ubrem verò ingeniosaram similitudinem materiali hinc nacti sunt, ut non raro pro resurrectione mortuorum argumentum ex illa derivarint. Erroris formant præberunt verba statim antea in textu legendi: Dixi: In nidulo meo moriar, et sicu phoenix multiplicabo dies. Pronum est enim ut nidus de ave exponatur, et de ave potissimum ejus nominis, tota antiquitate celebratissima, deducendis figuris et allegoris maximè opportuna.

Phoenix ita Arabie, teste Solino, cap. 42, aquile magnitudine, capite honorato, in conum plumis extantibus, cristatis fauibus, circa colla fulgore auro, postea rara parte purpurea, atque cauda, in quâ rosæ penes carunculas interscrribitur nitor (3). Addunt, oculos micare eeu sidera, unicum esse in terris (4); vitam alii ad quingentos annos (5), alii ad milles (6), alii ad septies milles (7), producere aint; Plinius (8) ad 660, vel 560, seu 521 annos; varie enim sunt exemplaria. Solino verò 540 annorum avis est. Parem novem corvorum generationibus autem Hesiодus; corvum verò novem humanis generationibus parem constituit. Albertus Magnus intra 540 annos phoenicis vitam definit.

De phoenice ita scribit Tacitus Annal. c. 6. Paulus Fabio, L. Vitellio Coss. Tiberio principe, post longum seculorum ambitum, avis phoenix in Ægyptum venit. Sacrum soli id animal.... De numero annorum tari traduntur. Maxime vulgatum, quingentorum annorum spatium. Sunt qui asseverant, mille quadringentos sexaginta unum interius, prioresque ejus generis atlantes Sesostris primiū, post Amasis dominabitus, dein Ptolemy Evergete, in civitatem cui Heliopolis nomen, advolaverisse. Sed antiquitas obscura. Inter Ptolemaeum ac Tiberium minus ducenti quinquaginta anni fuerunt. Unde nonnulli falsum hanc phoenicem, neque Arabum è terris credidere, nihilque usurparisse ex his ova vetus memoria firmavit. Hic Taciti numerus annorum inter Evergetem et Tiberium cum veritate quidem non constat; certè tamen quingenti anni ea temporis intercedente non fluerunt. Quare falsa licet autemaverit, semper tamen verissimè asserit.

(1) Vide Diocor. lib. 4, c. 59.
(2) Mercer. Tir. in hunc locum, Hebrei apud Vat. Grot. Codrue. Drus.
(3) Vide et Plin. lib. 10, cap. 2; et lib. 15, cap. 4.
(4) Tacit. lib. 6 Annal.: Unum in teris. Mela lib. 5, cap. 9: Avis semper unicua.
(5) Horus Hieroglyph. 53. Seneq. epist. 42. Tacit. Annal. 1, 6. Herodot. lib. 2, cap. 5.
(6) Auctor poemat. de phoenice, sub nomine Laetant. et Claudian. etc.

(7) Choremon apud Tzetz.
(8) Plin. lib. 10, cap. 2. Harduin. in eundem.

corum opinionem, qui nonnisi post evolutos quingentos annos phoenicem reducunt, fidei esse levissime. Quin si unus tantum phœnix in mundo esse creditur, quod antiquorum consensu assertum est, cùm nullus post Tiberii etatem apparuerit, jam desuisse phœnicem certissime statuendum est.

Singula recurrentis anni, quen astronomi magnum vocant, conversionibus phœnicem pariter reduci tradit Manilius (1); eamque veterum nominalium fuisse sententiam, Solinus capite 42 animadvertis. Sed quis crederit avem producere vitam non ad quingentos modò, qua sanè atas fidem excedit, sed ad duodecim mille nongentos quinquaginta quatuor annos, qui periodum magni anni confidunt; cùm nempe coeli omnes et corpora coelestia ad idem punctum recurrerent, velut si tum primum motu suum exordirent?

Cornelius Valerianus, teste Plinio l. 10, c. 2, phœnicem devolasse in Ægyptum tradit. Q. Plautio, Sex. Papinio Coss. Allatus est et in urbem, Claudi principis Censura, anno urbis 800, et in comitio propositus, quod actis testatum est, sed quem falsum esse nemo dubitat.

Ne mindus de genere mortis, reparataque post funera vita, res est inter varias auctorum sententias ambigua. Cùm ad vita exiūm, evoluta annorum, quis natura constituit, periodo, devenenter, sequi in mortem uregi provida ave intellexerit, ipsa sibi ex odoris arborum ramis ferale regum struit. In cineses resoluta primo vermiculus nascitur, qui paulatim crescent, tandem mutatur in avem; et cùm primum volatip explicant se parem experit, cineribus paternis et nido ubi vitam absolvit, omnus, omnia defert ad solis aram, ad insulam Pancheam in Oceano (2), sive in provincia ejus nominis in Arabiâ Felici (3), sive in Troglodytide (4), sive in Ægypto juxta Heliopolim (5); de situ enim Pancheæ, priscis celebratis, in incerto versamus.

Herodotus l. 2, c. 75, id solum scribit, deferri ab juniori ave parentis corpus in myrrinum feretro, humeris impositum, ad templum Solis, in Heliopolitæ Urbe, nihil addens sive de mortis, sive de reparata: vite ratione. Addunt nonnulli phœnicem constructo ex gummiferis aromatissimis lignis nido, excusione alarum ignem exstare; coque assumptum et in cineses redactum, iterum in vermiculi speciem renasci, paulatimque explicari in phœnicem. Rem alter narrat Tacitus, Annal. lib. 6. Confecta annorum numero, ubi mors propinquet, suis in terris struere nidum, eique vim genitali affondere, ex quâ futurum oriri, et primam adulto coram se pœfendi patris, neque id temere, sed sublato myrra pondere, tentatoque per longum iter, id par oneri, par meatus sit, subire patrum corpus, inque sois aram

(1) Apud Plin. lib. 10, c. 2.
(2) Vide Euseb. apud Euseb. Prepar. lib. 2, c. 2.
(3) Virgil. Georgic. 2. Servius apud Euseb. lib. 2, c. 2.
(4) Voss. ex Mela, lib. 5, cap. 8.
(5) Plin. lib. 10, cap. 2. Harduin. in eundem.

perferre atque adolere. Hæc incerta, et fabulosis aucta. Cæterum aspici aliquando in Ægypto eam volumen non ambigitur.

Paria Herodote de phenice habet Origines contra Celsum lib. 4, sed rem non negans, ambigere tamen de illa plurimum se demonstrat. S. Clemens in primâ ad Corinthios epistola, Pseudo-Lactantius in carmine de Phenice, S. Basilus Magnus libro octavo Hexameron., S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 18, S. Ambrosius (1) veritatem ejusdem avis persimilissimam haberet visi sunt; tum ex illâ argumentum pro resurrectione derivarunt: inter quos S. Ambrosius tanquam rem è Scripturâ indubitate asserit. *Hoc relatione cœrâ et Scripturarum auctoritate cognovimus*, etc. (2). Hac planè S. doctoris verba non aliud Scriptura testimonium spectâle videtur, quam Joh. narratio mox historie satis congruens: *Sicut phoenice multiplicabo dies*; quemadmodum enim avis illa in cinere resoluta iterum nascitur, è sinu mortis ad novam vitam reparatur phoenix; ita ego, post oblatum Deo vite mæc sacrificium iterum renabor, atque è sepulcro iterum vivens resurgam.

Phoenicis exemplum afferunt pariter, ut resurrectionem probent, Tertullianus de Resurrectione carnis, et S. Epiphanius in Anchorato. Idem pro adstruenda virginitate Mariæ, et praeter mortalia munera Jesu Christi nativitate, laudat S. Cyprianus in Symbolo. Frustra esse, si omnium testimonia ea in re congerere conarentur. Profici so si tot probatissimi testes pro adstrundâ phoenicis veritate satis non habentur, ca quæ à nobis addi possent, minoris semper momenti viderentur.

phoenice sermo est, latere debut? Si neverunt, quid prohibet, quin ejusdem avis historiam sub phoenicis nomine tradirent? Hec, illius versionis causa, et sic phœnix multiplicabat dies, disputant fuerunt.

Altera versio, et sic pulu[m] multiplicando dies, majori assensu probatur. Ia legit Septuaginta, Vulgata, vetus Italica, et tota ferme vetustas cum pluribus recentioribus. Quin et satis expressum in antiquitate testimonium pro lecture de phœnicio utrum demonstrari possit, ambigo. Quidquid in toto Jobi textu le-

Sed, ut vera fatear, de phoenicis veritate, deque tot historiarum fide plurimum, nec immerito ambigitur (3). Qui ea de re scripserimus, inter se non constant, alii alia narrantes, tum de vita diuturnitate, tum de genere mortis, tum de reparande vita ratione. Alii se dubitare auunt: alii fabellas veritati plures admittas agnoscunt; ea tandem ipsa rei natura ita singularis est, et supra fidem, ut humanan creditulitatem supererit. An vero phœnix, fabulosa, ut quidem creditum, avis cum ave paradi, cuius veritatem omnes fatentur, confusa est?

Avis paradisi, plumarum elegantiā insignis (4), plumis octo digitorum ornatur. Cauda ad pavonem accedens, colore auro, varicatae insigni curvatae. Collo est breviori, ut desse priorsis videatur. Caput et rostrum amplius et tenui, cujus radices alii ipsi insiguntur. His plumis ornantur principes insularum quas Motuecas vocant, hisque tuto sese à vulneribus nunquam è radice palma germina oriit, sed è nucleis in terram lapsis, non nisi certè in locis humentibus, vel humore aliquo irrigatis. Vix latam radice emittere, idem Plinius est auctor: *Et ab radix avulsa vultus est satus et ramorum tenuerrimæ. Gaudet et rupit, totoque anno bibere.* Quod maximè cum Scripturā (5) congruit: *Itadix mea aperta est secūs aquas, et ros morbitur in missione mā.*

(1) Ambros. Hexamer. lib. 6, cap. 23. Idem in Psal. 118, serm. 19, n. 13. *Phenix coitus corporeos ignorat, libidinis nescit illecebras, sed de suo resurgit rogo, sibi avis superstes, ipsa et sui hares corporis, et cineris sui fetus.*

² Ambros. lib. 2, de Fide Resurrect., num. 59.
³ Vide Boch. de anima, cap. 2, lib. 2.

³ Vide Boch. de amin. sacr. par. 2, lib. 6, c. 5.
⁴ Vide, si tubet, Bellon. Observat. I. 5, c. 25.

Cardan. de Subtilitate, lib. 10; Georg. de Sepibus, de Bom. Societ. Jes. Mus.

Nom. Societ. Jes. Mus.

DISSERTATIO.

usque easam iterum crescere, jam observavimus.
Longissimum a^o vivere, asserit Theophrastus (4); et
de palma Deli haec Plinius (2): *Ab ejusdem Dei*
(Apollinis) aetate conspicitur. Magna sunt hec, et
exaggeratione fortasse aucta; sed communem saltem
persuasionem de longissima eis annis arbitrii atque
demonstrant. Haec probabilita pro vindicanda versio-
nis, hujus veritate afferuntur; versionis, inquam, quia
Jobus, Dei ope, annos sibi palme pares omninabatur,
quamquam doloribus et morbo oppressum mortem capiti
suo imminentem cerneret. Nec autoribus sacris no-
vum est et insuetum, ut similitudinem eis palma, arbore
*inter Iudeos et Arabes celebratissimam, dicant: *Iustus ut**

His omnibus, que in rem presentem congrue videntur, unum opponunt, quod pluribus aequalebat, nempe vocem Hebraicam *Chol* nullibi in Scripturā palmae designandae occurrere. Sapius quidem de palma, arbori Palestine frequentissimā apud autores sacros, eosque nomine voce *Thamar* usos legimus. Frequenter apud illos quidem vox *Chol* occurrit, numquā tamen pro palma. Nec Septuaginta vocem *Chol* aliis unquam quam in hoc Jobi loco, palman reddiderunt. Aliena est etiam ea nominis significatio in lingua Chaldaica, Syriae et Arabicā, Hebreaca affinis, ex quibus radicum Hebraicarum significatio et facilius seculperi vitam sibi excutias, resurrectione exemplo ceteros in spem resurrectionis penitus vita erexit.

(1) Theophrast. de Causis lib 2, cap. 46.

(2) Lib. 16, cap. 44.

(5) Psal. 91, 43.

(4) Cant. 7, 7.
(5) Cant. 5, 11.

(5) *Cant.* 5, 11.

(7) Ecclesiastes 4, 4.

卷之三

GENEBRARDI VITA.

GENEBRARDUS (*Gilbertus*), natus apud Arvernos in oppido Gallicè *Riom* dicto, circa annum 1557, sumptuose
inediuncti Cluniaicensis habitu, Parisios, studii causà, sese contulit, ubi doctor domus Navarra factus, postea
professor Hebraice lingue in collegio regio, anno 1595, electus est. Ad Aquensem archiepiscopatum à Gre-
gorio XIV elevatus, post annos quinque in pastorali munere transactos, Semiri Mandubiorum in prioratu cu-
ratus fuerat, anno 1597, etatis vero 60, diem obiit supremum. In ejus tumulo hoc epitaphium inseri-
tum est:

Genebrardi opera notissima sunt: 1^a *Crinologia sacra*, Lugduni 1609 in-fol., post tot libros hæc de re scripsit, non sine fructu legimus; 2^a *Commentarium in Psalmos*, infra subiunctum, opus, omnium doctrinam iudiciorum inter optimæ circa materiam collocandum, Parisii 1438 in-fol.; 3^a *Canticum canonicorum Salomonis*, versibus illustratum, Parisiis 1585 in-8°.